

Er is meer te halen uit schrijfoopdrachten

Wie schrijft die blijft zich ontwikkelen

Docent Nederlands Didy Pijpker ontwikkelde in het leernetwerk van SLO een schrijfoopdracht voor haar leerlingen om ze mee te nemen in een schrijfproces. Biedt dit nieuwe kansen om de taalvaardigheid van leerlingen te ontwikkelen? En hoe kun je een schrijfoopdracht goed en valide beoordelen? Een kijkje in de klas van Didy, die samen met haar leerlingen over de opdracht vertelt.

“De meeste leerlingen zijn niet enthousiast over lezen of schrijven. Voor alle jonge mensen geldt dat hun concentratievermogen beperkt is in deze tijd van vluchtige communicatiemiddelen. En Oost-Groningen is een regio waar mensen het sociaal-economisch niet altijd even gemakkelijk hebben. Dan zijn er belangrijkere dingen dan een boek lezen.” Dat zegt Didy Pijpker. Ze geeft les aan twee vmbo 3-klassen op de Rutger Kopland School in Siddeburen. Het leesniveau van de leerlingen loopt uiteen van zwak tot goed.

De docente wil het liefst de klas elke dag onderdompelen in taal. Daarom hangen er gedichten van leerlingen aan de muur, is er elke dag een blaadje van de Broodje Aap-kalender met een nieuw woord

waar ze het dan even over hebben en leest ze regelmatig voor. “Ik laat ze nieuwsberichten op hun mobiel lezen, reik ze boeken aan die bij hun interesse passen. Met lezen en schrijven moet je echt meters maken. En minstens zo belangrijk: deze leerlingen werken ook voor jou als leraar. Dus een goede relatie is het vertrekpunt.”

Betekenisvol

Niet toevallig dat zeven leerlingen - Nicky, Bridget, Mike, Melvin, Brandon, Jamie en Carmen - zelfs in de toetsweek best even willen aanschuiven om over de schrijfoopdracht-nieuwe-stijl te vertellen. Schrijven vinden ze ‘wel leuk’ maar, zegt Melvin: “Ik heb nooit zo veel zin om thuis aan een opdracht te werken.”

Brendan: “Het spreekt mij niet zo aan, maar ja, het is natuurlijk wel belangrijk voor je verdere studie of werk, dat je goed kunt schrijven.”

“Schrijfopdrachten moeten aansprekend zijn. De opdrachten in lesmethodes zijn vaak te gekunsteld”, verklaart Didy die in 2017 verkozen werd tot leraar van het jaar. In het leernetwerk ontwikkelde ze met collega Nederlands Miranda Paulen van het Bravo College een betekenisvolle opdracht: schrijf een betogende e-mail aan de onderwijsinspecteur waarin je vraagt om vrijstelling van school om te staken voor een beter klimaat.

Ze bracht hem direct in de praktijk in haar klas. De eerste stap was nieuw. Niet zichzelf vertelde wat de kenmerken van een goede e-mail zijn, maar leerlingen moesten dat zelf ontdekken. In groepjes bespraken ze voorbeelden van overtuigende teksten, gaven ze aan welke ze goed vonden en ook waarom. Zo dachten ze na over een goed begin van een e-mail, hoe je argumenten en je mening kunt uitwerken en hoe je een brief afsluit. Didy: “Ze leerden er sneller van en deze opdracht hielp ze later bij het feedback geven. Een leerling ontdekte dat het belangrijk is om een mening te onderbouwen met een feit. Dat vond ik zo’n goede tip! En natuurlijk hadden we het ook over de toon.” Melvin knikt: “Een e-mail aan de onderwijsinspecteur begin je niet met: Hé gast!” Ze grinniken allemaal, dat weten ze natuurlijk best.

Van mindmap naar schrijfplan

Didy beschreef nauwkeurig welke leerdoelen de opdracht had (zoals ‘ik kan met mijn argumenten de lezer overtuigen’) zodat de leerlingen begrepen wat er van ze verwacht werd. Ze kregen vervolgens bronnen aangereikt ter inspiratie voor hun argumentatie: nieuwsartikelen, maar ook een geluidsfragment van het NOS-journaal. “Zo leerden we nieuwe feiten over de klimaatdiscussie”, zegt Nicky. Bridget beaamt: “Sommige dingen wist ik daarvoor niet.” In een volgende les maakten de leerlingen een woordweb van argumenten en de onderbouwing ervan. Ook stelden ze een schrijfplan op om hun verhaal logisch op te bouwen en schreven ze deels op school en deels thuis hun e-mail aan de onderwijsinspecteur.

Beoordelen van de ander

Die teksten hebben ze geüpload in D-PAC, een softwareprogramma om teksten comparatief te beoordelen. Nicky: “Dat was ook nieuw! We moesten steeds twee teksten van andere leerlingen met elkaar vergelijken en aangeven welke van de twee de beste was.”

Drie praktische tips van Didy Pijker

- Neem als docent de ruimte voor je eigen opdrachten en laat het lesboek gerust los
- Laat leerlingen oefeningen maken ter voorbereiding op de schrijftaak en neem die mee in je beoordeling
- Zorg voor een ruime planning (er is altijd wel iets waardoor het uitloopt)

“Ik zag dat iemand anders een heel goed argument gebruikte, dat niemand in onze klas had”, zegt Carmen, “ik vond dat een goede tip.” Met de feedback konden de leerlingen hun eigen tekst verbeteren en die vervolgens, met een zelfbeoordelingsformulier inleveren bij de docent.

Een cijfer van de docent

Didy keek bij de eindbeoordeling zowel naar de voorbereidende activiteiten van de leerlingen, als naar de vorm en taalverzorging. De meeste punten konden zij scoren op de inleiding, hun mening, het aantal argumenten met onderbouwing of weerlegging, een citaat en een conclusie. Wat was nu het resultaat van de intensieve schrijfopdracht waar ze wel vijf lessen aan besteedde? “Ik ben tevreden, er is goed gewerkt”, vindt Didy. “Wel valt me op dat leerlingen het best moeilijk vinden om een argument van een ander te weerleggen. Ook aan feedback verwerken kwamen ze niet altijd toe. Het geeft aan waar ik in een vervolges meer aandacht aan ga besteden. Eigenlijk zou je dit soort opdrachten twee keer per jaar moeten doen, vanaf de brugklas. Dan kunnen leerlingen zich echt ontwikkelen in het schrijfproces.”

“Fantastisch om dit met elkaar te ontwikkelen. Hier heb je meer aan dan aan een losse cursus.”

Creatief schrijven

Jamie wil graag nog kwijt dat ze keuzevrijheid belangrijk vindt bij schrijfopdrachten. Mike beaamt: “Zoals vorig jaar toen we zelf een verhaal mochten schrijven, sommigen gingen helemaal los! Echt leuk.” Didy reageert verrast: “Fantastisch om te horen dat jullie creatief schrijven zo leuk vinden! Misschien kan ik een vrije schrijfopdracht die ook moeilijk meetbaar is, net zo aanpakken.”

De leerlingen zien dat wel zitten. Tenminste, als niet alles tegelijk moet gebeuren in de laatste toetsweek voor de vakantie. Daar wil Didy dan wel rekening mee houden, belooft ze. In Oost-Groningen, daar gaan nog mooie verhalen ontstaan.

Leraren leren van elkaar in leernetwerk schrijfvaardigheid

Veel docenten worstelen met het ontwerpen van een goede schrijfpdracht en passende summatieve toetsing. Daarom startte SLO een leernetwerk van leraren Nederlands en Engels om, samen met toets- en curriculumspecialisten, goede schrijfpdrachten te ontwikkelen. Het resultaat: geïnspireerde docenten die nieuwe inzichten kregen en gestructureerde schrijfpdrachten direct in praktijk toepasten.

Uit een enquête onder taaldocenten en een manifest van Meesterschapsteams bleek dat docenten schrijfvaardigheid een belangrijk, maar ook lastig onderdeel van het curriculum vinden. Zij ervaren het als moeilijk meetbaar en tijdrovend. Daar komt bij dat in Curriculum.nu de vraag speelt hoe je brede vaardigheden (zoals informatievaardigheden maar ook lees- of schrijfvaardigheid) slim aan elkaar kunt koppelen. Andere vraag is hoe je kunt zorgen voor een passende, in dit geval summatieve beoordeling. Reden genoeg voor SLO om een leernetwerk op te zetten waar direct veel belangstelling voor was. “Een leernetwerk is een goede setting om samen kennis te ontwikkelen over je vak. De deelnemers waren enthousiast en geïnspireerd”, concludeert Inge Jansen, leerplanontwikkelaar bij SLO. Samen met onder andere Wilma Vrijs, toetsdeskundige Engels bij Cito, begeleidde zij een twintigtal docenten.

beoordelen. Zoals uit de voorbeelden in dit artikel blijkt, kunnen goed geïnstrueerde leerlingen uitstekend feedback aan elkaar geven. Ook het werken met ankers (dus het ‘ranken’ van goede en slechte voorbeelden) is een manier om leerlingen te leren kritisch naar teksten te kijken. Sommige docenten probeerden D-PAC uit, software om teksten paarsgewijs te beoordelen. Inge kijkt terug op een intensief, maar geslaagd leernetwerk. Ze vindt het fantastisch dat docenten al veel opdrachten in de praktijk hebben gebracht. Is er verder nog winst te halen? “Zeker! Als je schrijfvaardigheid als een proces ziet waarbij je leerdoelen en succescriteria helder maakt en leerlingen hun tekst op basis van feedback laat verbeteren, dan leren ze daar echt veel van.”

Bijeenkomst en website met voorbeelden

Meer weten? Op 9 december 2019 is er een inspiratiedag voor docenten met workshops over schrijfpdrachten. Dan gaat ook een website met uitgewerkte voorbeelden van schrijfpdrachten en beoordelingsmodellen voor Nederlands en Engels online. Ook de tips uit het leernetwerk zijn er te vinden.

Wil je op de hoogte worden gehouden over onderwijs in schrijfvaardigheid? Mail naar Inge Jansen, i.jansen@slo.nl

slo 16

In het afgelopen schooljaar kwam de groep regelmatig bijeen. Zij begonnen met het opstellen van criteria voor een goede schrijftaak door voorbeelden uit binnen- en buitenland te bestuderen. Daarna hebben ze hun eigen schrijftaken onder de loep genomen en verbeterd. Vervolgens hebben ze nagedacht over de ‘weg naar de schrijftaak toe’ en de manier van beoordelen. Een volgende stap was het ontwikkelen van een valide beoordelingsmodel. Want de schrijfpdracht moest uiteindelijk tot een cijfer leiden. Wilma: “Het ontwikkelde is om een beoordelingsmodel te kiezen dat recht doet aan wat je wilt meten. Je hoeft niet altijd alles te beoordelen: alleen wat je echt wilt meten. En het hoeft niet altijd tot drie cijfers achter de komma. Als je beknopt en globaal beoordeelt, scheelt dat ook nog eens tijd.” Wilma benadrukt dat docenten het niveau van hun leerlingen prima kunnen inschatten. “Een beoordelingsmodel kan een objectievere onderbouwing geven, maar het moet ook geen keurslijf zijn.”

Beoordelingsmodellen: weet wat je wilt meten

In het leernetwerk ontwikkelden de docenten op basis van leerdoelen en succescriteria een beoordelingsmodel. Ze probeerden ook nieuwe manieren uit om te

Kenmerken van een goede schrijfpdracht

Waar moet een goede schrijfpdracht aan voldoen? De docenten in het leernetwerk kwamen tot een werkbare definitie. In het kort:

- Zorg dat een schrijfpdracht een complete tekst oplevert, waarin je kunt focussen op aspecten (zoals inhoud of structuur).
- Maak expliciet wat de leerdoelen zijn en aan welke succescriteria het eindproduct moet voldoen.
- Maak in je opdracht expliciet duidelijk wat het doel en de context is van de tekst en wie de lezer is.
- Combineer meerdere taalvaardigheden (schrijven, lezen, spreken) en brede vaardigheden (onderzoeken, digitale geletterdheid, kritisch denken).
- Zorg voor een aansprekend onderwerp waarin de leerling zijn verhaal kwijt kan; waar mogelijk actueel en gekoppeld aan andere (praktijk)vakken.
- Maak gebruik van veel verschillende bronnen en stimuleer kritische reflectie.

Leerlingen leren van het beoordelen van andermans teksten

“Mijn leerlingen vonden het spannend om teksten van anderen te ‘ranken’, ze konden uitstekend aangeven welke goed of slecht waren.” Dat is de ervaring van Maryse Meijer, docent Engels op het Christelijk Lyceum Groevenbeek in Ermelo.

Maryse, die lesgeeft aan leerlingen in de bovenbouw van havo en vwo, deed ook mee aan het SLO-leernetwerk schrijfoopdrachten. “Onze school is in ontwikkeling, we zoeken nieuwe manieren om brede taalvaardigheden te ontwikkelen. Minder grammaticalessen en meer samenhang, om het zo maar te zeggen.” Ze bracht dit schooljaar al enkele nieuwe schrijftaken in de praktijk.

Hoe vonden je leerlingen de schrijfoopdrachten?

Het is prettig en nuttig om onderdelen te combineren. Zoals de opdracht die ik deed met een examenklas: ze kregen vijf stellingen over actuele kwesties, zochten informatie op en gingen met elkaar in discussie. Dan oefen je behalve informatievaardigheden en leesvaardigheid ook spreekvaardigheid. Over die stellingen kregen ze vervolgens een schrijfoopdracht. Mijn ervaring is dat leerlingen gemotiveerder zijn als ze zelf informatie kunnen aandragen.

Een ander voorbeeld is het schrijven van een zakelijke e-mail voor havo 4. De opdracht: je hebt via internet een JBL Bluetooth speaker besteld, maar hij doet het niet. Hoe moet je zo’n klacht mailen in het Engels? We hebben in groepjes en klassikaal criteria van een goede e-mail besproken; ze waren het daar unaniem over eens. Na het schrijven moesten ze teksten van andere leerlingen ‘ranken’, dus aangeven welke ze de beste vonden. Dat deden ze aan de hand van de eerder besproken criteria. Ze vonden dat erg leuk om te doen.

“Ik ben creatiever geworden in het maken van gestructureerde schrijfoopdrachten.”

Hoe heb je de schrijfoopdrachten beoordeeld?

Ik heb preciezer gekozen wat ik wil beoordelen. Is het vooral het effect van een e-mail, dat de boodschap overkomt? Of moet het foutloos geschreven zijn? Ik vind het belangrijk om de schrijfproducten en de beoordeling met mijn collega’s te bespreken. Mijn beste en mijn zwakste leerling hoeven niet hetzelfde niveau te hebben als die van mijn collega. Daar kan wel een heel punt verschil tussen zitten, dus dat is iets om af te stemmen.

Zie je dat leerlingen gemotiveerder zijn?

Het was mooi om te zien dat leerlingen het ‘ranken’ interessant vonden. Maar lezen en schrijven blijven sommigen lastig vinden. Ik heb niet de illusie dat je dat 100% kunt veranderen. Het is wel school hè, leerlingen hebben een druk leven. Maar het geeft mij voldoening er zo veel mogelijk uit te halen. ☒

